

Possibility of Relying on the UNIDROIT Principles to Supplement the Iranian Contract Law System: A Comparative Analysis

Ebrahim Shoarian¹, Mehrdad Etemad Gharamaleki²

1. Corresponding Author, Professor, Department of Private Law, Faculty of Law and Social Science, University of Tabriz, Tabriz, Iran. E-mail: e_shoarian@tabrizu.ac.ir

2. MA. Student in International Trade Law, Department of International Trade Law and Energy, Faculty of Law, College of Farabi, University of Tehran, Tehran, Iran.

E-mail: mehrdad.etemad@ut.ac.ir

Article Info	Abstract
Article type: Research Article Manuscript received: 18 November 2024 final revision received: 3 April 2025 accepted: 3 July 2025 published online: 17 August 2025 Keywords: UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts, Legal Principles, Gap-Filling, Contract Law, Commercial Custom.	The evolution of contract law has exposed numerous gaps and deficiencies in the Iranian Civil Code, which has remained largely unrevised for over a century since its enactment. Nevertheless, the Iranian legal system provides mechanisms to address these shortcomings. In addition to supplementary sources such as custom, judicial precedent, valid Islamic sources, and religious rulings (fatwas), Article 3 of the Iranian Code of Civil Procedure recognizes legal principles as an independent source of law applicable to the adjudication of civil and commercial disputes. This article examines whether the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (“UNIDROIT Principles”) may be invoked as such legal principles by courts and arbitral tribunals. Through a comparative analysis of various legal systems, this study concludes that Article 3 of the Code of Civil Procedure permits judges and arbitrators to apply the UNIDROIT Principles to address lacunae in the Civil Code. By invoking these principles, courts can enhance the predictability of legal outcomes in contractual relationships, thereby contributing to the efficiency and modernization of the Iranian legal system.

Cite this article: Shoarian, Ebrahim; Etemad Gharamaleki, Mehrdad. (2025, Summer) “Possibility of Relying on the UNIDROIT Principles to Supplement the Iranian Contract Law System: A Comparative Analysis”, *Private Law Studies*, 55(2): 231 -256.
DOI:<https://doi.com/10.22059/JLQ.2025.381727.1007935>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran Press.

DOI:<https://doi.com/10.22059/JLQ.2025.381727.1007935>

Introduction

Over a century has passed since the enactment of the Iranian Civil Code, during which significant developments in contract law and commercial relations have emerged. The introduction of modern concepts such as good faith, anticipatory damages, mitigation of damages, fundamental breach of contract, anticipatory breach, price reduction, early performance of obligations, hardship, battle of forms, interpretation rules, cooperation between parties, assignment of contracts, and other contemporary issues has highlighted the lacunae and deficiencies in the Iranian Civil Code. Despite minimal amendments since its enactment, the Iranian legal system provides a framework to address these gaps and adapt to modern developments.

One such mechanism is Article 3 of the Iranian Code of Civil Procedure, enacted in 2000, which, alongside supplementary sources such as valid Islamic sources and religious rulings (fatwas), recognizes legal principles as an independent source of law. This provision empowers judges and arbitrators to rely on legal principles in cases where statutory laws are silent, inadequate, ambiguous, or contradictory, thereby facilitating the resolution of civil and commercial disputes.

The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (“UNIDROIT Principles”) represent a pivotal international instrument in contract law, serving as a key reference for drafting and interpreting contracts. By offering flexible and comprehensive solutions, particularly in cases where national laws are deficient, the UNIDROIT Principles provide a reliable framework for resolving contractual disputes. Their application promotes harmonization among diverse legal systems and facilitates international trade.

This study investigates whether the UNIDROIT Principles can be invoked under Article 3 of the Iranian Code of Civil Procedure as a supplementary source to fill gaps in domestic and international contract disputes governed by Iranian law. Addressing this question holds both theoretical significance and practical importance, as the UNIDROIT Principles can serve as an effective tool for judges and arbitrators to address emerging legal needs not adequately covered by the Civil Code, thereby enhancing the efficiency of dispute resolution.

Method

This study employs a doctrinal legal methodology, focusing on the analysis of statutory provisions, judicial interpretations, and scholarly commentary to

assess the applicability of the UNIDROIT Principles within the Iranian contract law framework. Central to this inquiry is Article 3 of the Iranian Code of Civil Procedure, which establishes the legal basis for invoking principles of law, including transnational instruments such as the UNIDROIT Principles. The research examines relevant provisions of Iranian statutory law, particularly the Civil Code and the Code of Civil Procedure, while drawing on comparative legal materials from other jurisdictions. It also analyzes international instruments and judicial practices in jurisdictions that have recognized or applied the UNIDROIT Principles in contractual dispute resolution.

Additionally, the study adopts a normative perspective to evaluate the potential legal and economic benefits of integrating the UNIDROIT Principles into the Iranian legal system. It reviews authoritative academic literature and case law to assess the compatibility of these principles with the foundational doctrines of Iranian law. By addressing both theoretical and practical dimensions, this research seeks to determine whether the adoption of the UNIDROIT Principles could modernize Iranian contract law, enhance legal certainty in international transactions, and promote alignment with global commercial standards.

Conclusions

A comparative analysis of legal systems, particularly those with a tradition of incorporating transnational instruments, offers valuable insights. Numerous civil law and common law jurisdictions, including France, Germany, Italy, Spain, China, the United States, the United Kingdom (England and Wales), Australia, and others, have recognized transnational instruments as supplementary sources to their domestic laws to varying degrees. This approach enables legal systems to adapt to the rapid evolution of international trade and commerce, allowing proactive regulation of contractual relationships.

This study concludes that, under specific conditions, judges and arbitrators may invoke the UNIDROIT Principles through Article 3 of the Iranian Code of Civil Procedure to address lacunae in the Civil Code. The application of these principles can facilitate the expeditious resolution of civil and commercial disputes and contribute to the development and modernization of Iranian contract law. Furthermore, adopting the UNIDROIT Principles can align the Iranian legal system with international standards, strengthening Iran's position in global trade. As a collection of

widely accepted principles and rules, the UNIDROIT Principles can assist in updating Iran's domestic contract law by incorporating globally recognized standards, ultimately enhancing the country's economic and commercial environment.

Acknowledgements

The authors express their sincere gratitude to the scientific and editorial contributors of the *Private Law Studies Quarterly* for their pivotal role in advancing legal research in Iran.

Declaration of conflicting interests

The author declares no potential conflicts of interest with respect to the research, authorship, and/or publication of this article.

Funding

The authors received no financial support for the research, authorship, and/or publication of this article.

This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC-BY) license.

امکان استناد به اصول یونیدرو در تکمیل نظام حقوق قراردادهای

ایران: با مطالعه تطبیقی

ابراهیم شعاریان^۱ | مهرداد اعتماد قراملکی^۲

۱. نویسنده مسئول: استاد، گروه حقوق خصوصی، دانشکده حقوق و علوم اجتماعی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران. رایانامه:

e_shoarian@tabrizu.ac.ir

۲. دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق تجارت بین‌الملل، گروه حقوق تجارت بین‌الملل و انرژی، دانشکده حقوق، دانشکدگان

فارابی، دانشگاه تهران، قم، ایران. رایانامه: mehrdad.etemad@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: مقاله پژوهشی	توسعه حقوق قراردادهای از یک سو و عدم بازبینی قانون مدنی در طول بیش از یک قرن از زمان تصویب آن، کاستی‌ها و خلأهای بسیاری را آشکار ساخته است. با وجود این، حقوق ایران حاوی سازوکاری است که امکان پر کردن این خلأ را فراهم می‌سازد. در کنار منابع مکمل قانون مانند عرف، رویه قضایی، منابع معتبر اسلامی و فتاوی معتبر، ماده ۳ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی، اصول حقوقی را به‌عنوان منبعی مستقل معرفی کرده و امکان استناد به آن را در مقام حل اختلافات مدنی و بازرگانی فراهم ساخته است. تحقیق حاضر بر این پرسش بنا شده است که امکان توسل به اصول قراردادهای بازرگانی بین‌المللی (اصول یونیدرو) از طریق اصول حقوقی یادشده وجود دارد یا خیر؟ این پژوهش با نگاهی به موضع برخی از سیستم‌های حقوقی، به این نتیجه رسیده است که در شرایطی قضات محاکم و داوران می‌توانند از طریق ماده ۳ قانون مذکور به اصول یونیدرو توسل جسته و خلأهای قانون مدنی را پوشش دهند و از این مسیر با افزایش پیش‌بینی‌پذیری آثار حقوقی روابط قراردادی، موجب کارآمدی و ارتقای سیستم حقوقی ایران شوند.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۸/۲۸	
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱/۱۵	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۴/۱۳	
تاریخ چاپ: ۱۴۰۴/۵/۲۷	
کلیدواژه‌ها: اصول حقوقی، اصول یونیدرو، پر کردن خلأ، حقوق قراردادهای، عرف بازرگانی.	

استناد: شعاریان، ابراهیم؛ اعتماد قراملکی، مهرداد (۱۴۰۴، تابستان). «امکان استناد به اصول یونیدرو در تکمیل نظام حقوق قراردادهای ایران:

با مطالعه تطبیقی». *مطالعات حقوق خصوصی*، ۵۵(۲)، ۲۵۶ – ۲۳۱.

DOI: <https://doi.com/10.22059/jlq.2025.381727.1007935>

© نویسندگان.

ناشر: موسسه انتشارات دانشگاه تهران

مقدمه

تحولات حقوق قراردادهای در عرصه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی از یک سو و عدم توسعه و به‌روزرسانی قواعد این بخش پس از سالیانی دراز از ظهور آن، قانون مدنی را با خلأهای متعددی مواجه ساخته است. برخی از مفاهیم مانند اصل حسن نیت، پیش‌بینی‌پذیر بودن خسارت، تقلیل خسارت، نقض اساسی قرارداد، نقض قابل پیش‌بینی، کاهش مبلغ قرارداد، اجرای پیش از موعد تعهدات، هاردشیپ، نبرد فرم‌ها، قواعد تفسیر، وظیفه همکاری بین طرفین و انتقال قرارداد در قانون مدنی ما سابقه طرح ندارد و رویه قضایی محتاط و عاقبت‌اندیش نیز به‌ندرت دست به ابتکار و نوآوری جهت وارد ساختن مفاهیم جدید در روابط مدنی اشخاص زده است.

حقوق ایران تحت تأثیر نظام رومی-ژرمنی است و قانون منبع اولیه و اصلی تلقی می‌شود. پس از انقلاب اسلامی، علاوه بر منابع سنتی نظیر دکترین حقوقی و عرف، منابع مکمل دیگری مانند منابع معتبر اسلامی و فتاوی معتبر در اصل ۱۶۷ قانون اساسی^۱ پیش‌بینی شد. اما پس از گذشت چندین دهه و در سال ۱۳۷۹ با تصویب قانون آیین دادرسی مدنی، منبع مهم دیگری با عنوان «اصول حقوقی که مغایر با موازین شرعی نباشد» به فهرست منابع حقوق افزوده شد تا دادرس را در مقام احقاق حق و اصدار رأی یاری دهد.

اصول حقوقی از چه جایگاهی در حقوق ایران برخوردار است؟ آیا محل شناسایی اصول حقوقی محدود به منابع فقهی یا دکترین داخلی است؟ علاوه بر دو مورد اخیر، می‌توان برای شناسایی و استخراج این اصول به حقوق خارجی و اسناد بین‌المللی توسل جست؟

اصول قراردادهای بازرگانی بین‌المللی^۲ (UPICC) به‌عنوان مهم‌ترین سند بین‌المللی در خصوص قواعد عمومی قراردادهای جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده است و شأن آن ناشی از سازش بین دو نظام حقوق نوشته و کامن‌لا است. این سند نه تنها الهام‌بخش بسیاری از کشورها در تدوین قوانین ملی است، بلکه کارکرد رو به تزاید آن به‌عنوان حقوق حاکم بر قرارداد نیز انکارناپذیر است.

پژوهش حاضر در پی پاسخگویی به این پرسش است که دادگاه‌ها و دیوان‌های داوری تا چه اندازه می‌توانند از اصول یونیدرو به‌عنوان پرکننده خلأ و منبع تکمیلی در دعاوی قراردادهای داخلی و بین‌المللی که قانون ایران به‌عنوان قانون حاکم اعمال می‌شود، استناد کنند. به دیگر سخن، آیا می‌توان «اصول حقوقی» و «عرف» را به‌عنوان یک پل و مسیر انتقال مقررات

۱. اصل ۱۶۷ قانون اساسی مقرر کرده است: «قاضی موظف است کوشش کند حکم هر دعوا را در قوانین مدونه بیابد و اگر نیابد با استناد به منابع معتبر اسلامی یا فتاوی معتبر، حکم قضیه را صادر نماید و نمی‌تواند به بهانه سکوت یا نقص یا اجمال یا تعارض قوانین مدونه از رسیدگی به دعوا و صدور حکم امتناع ورزد».

2. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (UPICC)

پیشرفته مندرج در «اصول یونیدرو» در نظر گرفت و بدون نیاز به اصلاحات قانونی (که امری بسیار خطیر و غیرقابل پیشنهاد در شرایط کنونی است)، زمینه توسعه حقوق قراردادهای ایران^۱ و تکمیل خلأهای آن را فراهم کرد؟

در تحقیق حاضر ضمن توجه به ماهیت اصول قراردادهای بازرگانی بین‌المللی، موضع کشورهای حقوق نوشته و کامن‌لا در زمینه استناد به اصول یونیدرو جهت تکمیل خلأهای حقوق داخلی تحلیل می‌شود و در نهایت امکان توسل به اصول مذکور و بهره‌مندی از آن به‌منظور تکمیل خلأهای حقوق ایران در حوزه حقوق قراردادهای، از منظر دکتترین و رویه قضایی بررسی می‌شود.

۱. ماهیت اصول یونیدرو و استناد به آن جهت تکمیل حقوق داخلی

اصول یونیدرو دربردارنده اصول و قواعد حقوقی معتبر در زمینه حقوق قراردادهاست؛ ازاین‌رو سند مذکور، قواعد عمومی مشترک قراردادهای را که در قوانین ملی، کنوانسیون‌های بین‌المللی مانند کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا،^۲ حقوق نرم^۳ و حقوق بازرگانی فراملی^۴ وجود دارد، جمع‌آوری و نظام‌بندی کرده است (1: Brödermann, 2018; 47-48: Bonell, 2005). به عبارت دیگر، اصول یونیدرو، جوهر مشترک^۵ ملل متمدن تلقی می‌شود. با توجه به مقبولیت عام اصول یونیدرو، اظهار عقیده شده است که مقررات آن به‌عنوان عرف^۶ یا اصول کلی حقوقی^۷ در حقوق داخلی قابل اعمال است (366-370: Vogenauer & Kleinheisterkamp, 2018). این ویژگی در بند ۳ مقدمه اصول یونیدرو به‌طور صریح بیان شده است.^۸

۱. شایان ذکر است که اصول یونیدرو علاوه بر قراردادهای حقوق خصوصی، در قراردادهای حقوق عمومی، اعم از قراردادهای اداری و دولتی، در سیستم حقوقی ایران نیز قابل استفاده است. قراردادهای حوزه حقوق عمومی، به استثنای موارد خاص و محدود، از اصول و قواعد حقوق قراردادهای خصوصی تبعیت می‌کنند؛ بنابراین، این اصول می‌تواند در تبیین احکام مرتبط با قراردادهای اداری و دولتی مفید واقع شود. برای مثال اصل حسن نیت یکی از اصول بنیادین است که کارکرد و مفهوم مشابهی در انواع قراردادهای دارد.

2. UN Convention on Contracts for the International Sale of Goods (CISG)

3. Soft Law

۴. حقوق بازرگانی فراملی (Lex mercatoria): اصول و مقررات عرفی در حوزه حقوق تجارت بین‌الملل اطلاق می‌شود که مربوط به سیستم حقوقی ملی خاصی نیست. برای مطالعه بیشتر ر.ک: (Lando, 1985: 747; Goldman, 1983, 116; Lew, 1978: 231)

5. common core

6. Custom

7. General principles of law

8. Para 6 of UNIDROIT Principles: "They may be applied when the parties have agreed that their contract be governed by general principles of law, the Lex mercatoria or the like".

بر این اساس در برخی از آرای داوری اصول یونیدرو مظهر «حقوق بازرگانی فراملی» تلقی شده و مورد استناد قرار گرفته است. به عبارتی، هنگامی که طرفین قرارداد، حقوق بازرگانی فراملی را جهت حل اختلاف انتخاب می‌کنند، بیشتر دیوان‌های داوری، اصول یونیدرو را به‌منزله قواعد حاکم شناسایی می‌کنند. برای مثال در یکی از دعاوی مطروحه در دیوان داوری بین‌المللی، اصحاب دعوا تقاضا کردند که اختلاف براساس «حقوق بازرگانی فراملی» حل‌وفصل شود؛ دیوان مربوطه اصول یونیدرو را به‌عنوان حقوق بازرگانی فراملی بر دعوا حاکم کرد.^۱ همچنین به موجب رأی صادره از دیوان داوری بین‌المللی روسیه^۲ و برخی آرای مشابه^۳، همین دیدگاه تأیید شده است و در مواردی که حقوق بازرگانی فراملی به‌عنوان قواعد حقوقی حاکم تعیین شده، اصول یونیدرو بر قرارداد حاکم شده است.

به اعتقاد برخی، اصول یونیدرو و اصول حقوق قراردادهای اروپا^۴ از جمله مقرراتی هستند که می‌توانند در شناخت اصول کلی حقوقی، راهنمای قضات و داوران محسوب شوند (López Rodríguez, 2002: 52)، البته نمی‌توان گفت که تمام مقررات اصول یونیدرو را اصول کلی حقوقی و حقوق بازرگانی فراملی تشکیل می‌دهد (Vogenauer & Kleinheisterkamp, 2018: 89)، زیرا به‌رغم اینکه تهیه‌کنندگان این اصول، راه‌حل بیشتر کشورها را اتخاذ می‌کردند و یا احکام مناسبی را برمی‌گزیدند (Vogenauer & Kleinheisterkamp, 2018: 45-47) در مواردی که مقررات همه سیستم‌های حقوقی، به‌ویژه برای قراردادهای بین‌المللی، نامناسب به‌نظر می‌رسید، راه‌حل کاملاً جدیدی را پیش‌بینی کرده‌اند (Vogenauer & Kleinheisterkamp, 2018: 48-56).

دادگاه‌ها و دیوان‌های داوری هنگام اعمال قانون داخلی ممکن است با شک و تردیدهایی در خصوص راه‌حل مناسب که باید طبق آن قانون اتخاذ شود، مواجه شوند؛ همچنین وجود راه‌حل‌های گوناگون و یا فقدان راهکار مشخص در قوانین و مقررات، دادگاه‌ها و دیوان‌های داوری را با چالش‌های جدی مواجه ساخته است.^۵ در چنین وضعیتی، توسل به اصول یونیدرو

1. Available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1418>.

2. Available at: <https://www.unilex.info/principles/case/857>.

3. Available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1100>;

<https://www.unilex.info/principles/case/1420>;

<https://www.unilex.info/principles/case/956>;

<https://www.unilex.info/principles/case/1417>;

<https://www.unilex.info/principles/case/1409>;

<https://www.unilex.info/principles/case/964>.

4. Principles of European Contract Law (PECL)

5. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts 2016, Rome, International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT): 5.

برای پر کردن خلأ حقوق داخلی به موجب مقدمه سند مزبور پیش‌بینی شده است. بند ۶ مقدمه سند مذکور مقرر کرده است: «از این اصول می‌توان برای تفسیر یا تکمیل حقوق داخلی استفاده نمود».^۱

بنابراین، اصول یونیدرو می‌تواند در قالب‌های مختلفی همچون اصول حقوقی، قواعد حقوقی، حقوق بازرگانی فراملی، عرف و رویه بازرگانی مورد استناد و استفاده قرار گیرد که نشان‌دهنده ماهیت متنوع این سند و قابلیت‌های چندگانه آن است. بدیهی است در صورت استناد به سند مذکور، از یک سو خلأهای حقوق داخلی موردنظر طبق معیار پذیرفته‌شده بین‌المللی و از سوی دیگر با نیازهای خاص روابط تجاری فرامرزی تکمیل می‌شود.^۲ (نیکبخت و پیری، ۱۳۹۱: ۴۵-۴۶).

۲. رویکرد نظام‌های حقوقی؛ تکمیل خلأها با استفاده از اصول یونیدرو

امکان استناد به اصول یونیدرو در نظام‌های حقوق نوشته و کامن‌لا به صورت مجزا نیازمند بررسی است. اما باید خاطرنشان ساخت که اصول یادشده به صورت مطلق به هیچ‌یک از دو نظام پیش‌گفته وابسته نیست، زیرا در تدوین اصول یونیدرو، مناسب‌ترین احکام و مقررات هر دو نظام مذکور مورد توجه قرار گرفته است و به تعبیر دیگر، این اصول محصول سازشی میان دو نظام حقوق نوشته و کامن‌لا محسوب می‌شود.

۲.۱. نظام حقوق نوشته

در سیستم حقوقی فرانسه امکان استناد به اصول یونیدرو جهت تفسیر و تکمیل حقوق قراردادها مورد پذیرش واقع شده است؛ در این زمینه ماده ۱۱۹۴ قانون مدنی فرانسه (ماده ۱۱۳۵ سابق) مقرر کرده است: «توافقات نه‌فقط طرفین را به آنچه تصریح شده، بلکه به تمامی نتایجی که به موجب انصاف، عرف یا قانون از ماهیت آن ناشی می‌شود، متعهد می‌سازد». به اعتقاد برخی، ماده مذکور امکان اعمال اصول یونیدرو را به‌عنوان عرف پیش‌بینی کرده است و طرفین قرارداد می‌توانند از این اصول در دادگاه‌ها و دیوان‌های داوری بهره‌مند شوند (Deumier & Pascale; 2021: 125; Botond Zoltán Petres, 2020: 292). همچنین اظهار شده است دیوان‌های داوری در اعمال قواعد مناسب از اختیار کامل برخوردارند و هنگام حل‌وفصل اختلاف می‌توانند از اصول

1. Para 6 of UNIDROIT Principles: "They may be used to interpret or supplement domestic law".

۲. اصول یونیدرو علاوه بر تکمیل حقوق داخلی به‌منظور اهداف دیگری نیز استفاده می‌شود؛ برای نمونه از این اصول می‌توان برای تفسیر یا تکمیل اسناد حقوق یکنواخت بین‌المللی استفاده کرد (بند ۵ مقدمه اصول یونیدرو) و همچنین اصول مذکور می‌تواند مدل و نمونه‌ای برای قانونگذاران ملی و بین‌المللی باشد (بند ۷ مقدمه اصول یونیدرو).

یونیدرو استفاده کنند (Silva Romero et al., 2019: 56). افزون بر آن، دیوان عالی فرانسه در مواردی تأیید کرده است که دیوان‌های داوری می‌توانند به حقوق بازرگانی فراملی هنگام رفع اختلاف، حتی اگر توسط طرفین انتخاب نشده باشد، رجوع کنند و به نظر عده‌ای، اصول یونیدرو بدون شک متضمن حقوق بازرگانی فراملی است (Silva Romero et al., 2019: 56). رویه عملی نیز حاکی از اعمال اصول یونیدرو توسط دادگاه‌ها^۱ و دیوان‌های داوری^۲ است. شایان ذکر است قانون مدنی ۲۰۱۶ این کشور بر مبنای این اصول بازبینی شده است و به عقیده برخی، استفاده از اصول یونیدرو به منظور تفسیر و پر کردن خلأهای موجود در قانون مدنی فرانسه امکان‌پذیر است (Deumier & Pascale; 2021: 128).

در حقوق آلمان، قواعد و مقررات صریحی جهت استفاده از اصول یونیدرو برای تفسیر یا تکمیل حقوق قراردادهای وجود ندارد (Erler et al., 2021: 152). به رغم فقدان مقرره‌ای صریح در این زمینه، مواد ۱۵۷ و ۲۴۲ قانون مدنی و ماده ۳۴۶ قانون تجارت این کشور به رویه و عرف تجاری در تفسیر قرارداد اشاره کرده‌اند؛ با این حال، دادگاه‌ها و دیوان‌های داوری هنگام تفسیر یا تکمیل قرارداد به اصول یونیدرو به عنوان مظهری از رویه تجاری یا عرف استناد نمی‌کنند (Erler et al., 2021: 152) و تا امروز در این خصوص تنها یک رأی صادر شده است.^۳ در این سیستم حقوقی استناد به اصول یونیدرو مورد مناقشه قرار گرفته است؛ به نظر عده‌ای اصول مذکور را می‌توان به عنوان رویه تجاری ذیل ماده ۳۴۶ قانون تجارت اعمال کرد؛ به بیان دیگر اصول یونیدرو به عنوان رویه تجاری شروط مبهم حقوق قراردادهای را تفسیر و تکمیل می‌کند (Erler et al., 2021: 155 & 159). علاوه بر آن، اصول یونیدرو در مقام عرف‌های تجاری ممکن است در تکمیل قرارداد توسط قاضی اعمال شود (Erler et al., 2021: 152). علی‌رغم وجود نظر مخالف (Wichard, 1996: 285) به اعتقاد برخی، می‌توان از اصول یونیدرو به عنوان اصول کلی حقوقی استفاده کرد (langen, 1969: 360; Blaurock, 1993: 260). به باور عده‌ای، اصول یونیدرو

1. See cass: (1) *French Cour de Cassation, Case No 12-29.550 13-18.956 13-20.230, February 2015*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1923>;
- (2) *Cour d'appel de Paris (1er Ch.C.), 1998*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1034> & (3) *Cour d'appel de Grenoble, 1996*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/633>.
2. See cass: (1) *International Court of Arbitration of ICC, Case No 8540, Award, Paris, 1996*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/644>; (2) *ICC, Case No 9479, Award, February 1999*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/680> & (3) *ICC, Award, 9 October 2006*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1177>.
3. See cass: *Landgericht Frankfurt, December 2011*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1650>.

مستقل از حقوق داخلی و به‌عنوان حقوق تجارت بین‌المللی تدوین شده است؛ بر این اساس، دادگاه‌ها می‌توانند برای اعمال اصول یونیدرو به هیچ‌یک از قوانین و مقررات داخلی استناد نکنند و به‌طور مستقیم از این اصول به‌عنوان بخشی از حقوق بازرگانی فراملی استفاده کنند (Hoffmann, 1984: 106; Rietlewski, 2007: 131).

در حقوق ایتالیا مقررۀ قانونی برای استناد به اصول یونیدرو جهت تفسیر یا تکمیل حقوق قراردادهای این کشور ملاحظه نمی‌شود (Garro et al., 2021: 6). عرف تجاری به‌عنوان شرط ضمنی در قرارداد (مادۀ ۱۳۴۰ قانون مدنی ایتالیا) یا همچون ابزار تفسیر قرارداد در مورد مفاد مبهم قرارداد (بند ۲ مادۀ ۱۳۶۸ قانون مذکور) استفاده می‌شود؛ ولی دادگاه‌ها اصول یونیدرو را به‌صراحت منعکس‌کنندۀ عرف تجاری تلقی نمی‌کنند و بر اساس دیدگاه غالب، این سند به‌عنوان عرف تجاری تنها در صورتی می‌تواند برای تفسیر و تکمیل حقوق قراردادهای استفاده شود که صریحاً توسط طرفین پیش‌بینی شود (Veneziano et al., 2021: 211) اما دادگاه‌ها و دیوان‌های داوری به‌رغم عدم ارجاع به اصول یونیدرو از منظر عرف تجاری، این اصول را مظهری از جوهر مشترک حقوق قراردادهای به‌شمار آورده و در آرای صادره به سند مذکور استناد کرده‌اند (Veneziano et al., 2021: 214; Galizzi et al., 2019: 74). در این آراء، دادگاه‌ها اغلب به اصل رفتار ناهماهنگ (مادۀ ۸-۱ اصول یونیدرو) جهت تکمیل خلأ حقوق قراردادهای ایتالیا استناد می‌ورزند؛ شایان ذکر است دادگاه‌ها برای پایان بخشیدن به اختلاف‌نظر رویۀ قضایی و دکتترین حقوقی ایتالیا در موضوع استرداد به مواد ۶-۳-۷ و ۷-۳-۷ اصول یونیدرو استناد می‌کنند.^۲ در برخی از آرای داوری نیز این اصول به‌کار رفته است.^۳

توسل به اصول یونیدرو در سیستم حقوقی اسپانیا با توجه به تفسیر دادگاه‌های این کشور از مواد ۱، ۱۲۵۸ و ۱۲۸۱ قانون مدنی مورد پذیرش قرار گرفته است (Doria et al., 2019: 115) و

1. See cass: (1) *Corte dei Conti - Sezione Giurisdizionale per la Regione Siciliana*, January 2012; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1638>; (2) *Tribunale Torino - Sez. Lavoro*, February 2011; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1636> & (3) *Tribunale di Varese (Sezione distaccata di Luino)*, January 2012; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1873>.

2. See cass: (1) *Tribunale di Bergamo*, 19 April 2006; see Finazzi Agrò, Eleonora, 2011: 731; (2) *Tribunale di Catania*, 06 February 2009; see Veneziano, Anna, 2010:151 & (3) *Tribunale di Roma*, 28 July 2004; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/2223>;

3. See cass: (1) *Award of an ad hoc Arbitration in Rome*, 4 December 1996; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/631>; (2) *ICC Award No. 8908, September 1998*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/663> & (3) *ICC Award No. 11051, July 2001*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1068>.

دادگاه‌ها در آرای خود به این اصول استناد می‌کنند (Garro et al., 2021: 25). برای نمونه در اغلب آرای قضایی، محاکم از مواد ۱-۷، ۳-۱-۳، ۲-۲-۳، ۳-۲-۳، ۶-۳-۱ و ۷-۳-۱ و ۱۰-۲ اصول مذکور بهره برده و خلأهای نظام حقوق قراردادهای اسپانیا را تکمیل کرده‌اند.^۱ اصول یونیدرو به اندازه‌ای در اسپانیا حائز اهمیت است که قانون تجارت این کشور بر مبنای این اصول بازرینی شده است و به نظر برخی استفاده از اصول یونیدرو به منظور تفسیر و پر کردن خلأهای موجود در قانون تجارت اسپانیا امکان‌پذیر است (Canellas, 2008: 15).

در سیستم حقوقی چین دادگاه‌ها و دیوان‌های داوری به موجب مواد (۱۴۲(۲) قانون مدنی (۲۰۰۹) و ماده ۲۶۸ قانون دریایی این کشور، در صورت فقدان قوانین ماهوی مربوطه، می‌توانند از رویه و عرف تجاری بین‌المللی بهره‌مند شوند (Gao et al. 2019: 45). به اعتقاد برخی اصول یونیدرو حاوی رویه و عرف تجاری بین‌المللی است و نقش مهمی در تفسیر و تکمیل حقوق قراردادهای چین ایفا می‌کند (Gao et al. 2019: 45). نقش رویه قضایی و داوری در این خصوص محدود است؛ با توجه به عنصر بین‌المللی قراردادها، دادگاه‌ها و دیوان‌های داوری به این سند مهم به‌عنوان منبع تکمیل‌کننده استناد می‌کنند و در دعاوی داخلی، اصول یونیدرو مرجعی برای تفسیر دعوی مطروحه استفاده می‌شود.^۲ علاوه بر این موضوع، از آنجا که کنوانسیون‌ها، اسناد و رویه‌های بین‌المللی در تدوین و بازنگری قوانین چین استفاده می‌شود، نقش اصول یونیدرو در بازرینی بخش حقوق قراردادهای قانون مدنی چین انکارناپذیر است (yuan Shiyuan; 2015: 69). به بیان دیگر حقوق قراردادهای چین از اصول یونیدرو الهام گرفته است و در موارد

1. See cass: (1) *Spanish Supreme Court, First Chamber, Ruling 872/2011, 12 December 2011*, available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1651>; (2) *Audiencia Provincial de Lleida (Cataluña), Case No 289/2007, Decision, 13 September 2007*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1215>; (3) *Supreme Court of Spain, Case No 333/2014, 30 June 2014*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1949>; (4) *Supreme Court of Spain, Case No 333/2015, 15 June 2015*, available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1935>; (5) *Audiencia Provincial Madrid, Case No 66/2015, February 2015*, available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1907> & (6) *Audiencia Provincial de Madrid, 12 October 2007*, available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1361>.

2. See cass: (1) *Shaoguan Intermediate People's Court, 2005*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1120>; (2) *Supreme People's Court, undated*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1757>; (3) *Chongqing Wanzhou District People's Court, 2015*; (Qiao Liu; 2022: 27); (4) *China International Economic and Trade Arbitration Commission, Case No 0291-1, Award, September 2004*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1441>.

متعددی نظیر شکل قرارداد، انعقاد قرارداد (ایجاب و قبول)، مذاکرات همراه با سوءنیت و ... از احکامی مشابه با این اصول برخوردار است (Yuqing et al., 2000: 430).

۲.۲. نظام گامن لا

در سیستم حقوقی ایالات متحده آمریکا مقررات صریحی جهت استفاده از حقوق قراردادهای فراملی مانند اصول یونیدرو پیش‌بینی نشده است (Michaels & Ralf, 2021: 364). ماده ۱۰۳-۱ قانون یکنواخت بازرگانی آمریکا^۱، حقوق بازرگانی فراملی را به‌عنوان منبع مکمل این قانون مورد پذیرش قرار داده است؛ در این زمینه عده‌ای اظهار کرده‌اند اختلافات بازرگانی را می‌توان با استفاده از اصول یونیدرو حل‌وفصل کرد (Luke K. Cooperrider, 1961: 120). با این حال، در شرح رسمی ماده مذکور، نه‌تنها اصول یونیدرو، بلکه حقوق قراردادهای فراملی به‌عنوان منبع مکمل آن قانون ذکر نشده است (Michaels & Ralf, 2021: 364) و به‌نظر عده‌ای، کاربرد ماده ۱۰۳-۱ قانون یادشده محدود به حقوق داخلی است (Michaels & Ralf, 2021: 364). همچنین در قانون مزبور به عرف نیز به‌عنوان منبع تکمیلی اشاره شده است؛ با این حال، دادگاه‌ها و دیوان‌های داوری از اصول یونیدرو به‌عنوان مظهري از عرف تجاری استفاده نمی‌کنند و معتقدند که اصول یونیدرو فقط به امور موضوعی پرداخته است و به‌درستی نشان‌دهنده عرف‌های تجاری نیست (Oser, 2008: 80-81; Meyer, 2017: 610). همچنین استناد به عرف تجاری در این سیستم حقوقی به‌شدت مورد انتقاد است و به نظر برخی نویسندگان، توسل به عرف دارای آثار نامطلوبی است، چراکه پیش‌بینی‌پذیری و اطمینان را برای تجار کاهش می‌دهد و آنها را از چارچوب روشنی برای تنظیم قراردادهای خود بر اساس آن، محروم می‌سازد (Bernstein Lisa; 2015: 63). در رویه عملی نیز، ارجاع به اصول یونیدرو توسط دادگاه‌ها و دیوان‌های داوری به‌ندرت مورد پذیرش واقع شده^۲ و در برخی آراء، از استناد به این اصول امتناع شده است.^۳

در سیستم حقوقی بریتانیا (انگلستان و ولز)، پیشتر دادگاه‌ها به‌ندرت اصول یونیدرو را به‌کار برده‌اند، چراکه معتقدند اصول یونیدرو بیشتر با اصول حقوق نوشته مرتبط است (Clifford et al., 2019: 127). برای نمونه دادگاه‌ها در زمینه تفسیر قرارداد مقرر کرده‌اند: رجوع به مذاکرات مقدماتی به‌عنوان اوضاع و احوال حاکم بر قرارداد، در ماده ۳-۴ اصول یونیدرو و ماده ۱۰۲-۵

1. Uniform Commercial Code (UCC)

2. See cass: (1) *Koda v Carnival Corp* (SD Fla 2007), Case No 06-21088, 30 March 2007; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1528>. (2) *ICC, Case No 9117, Zürich, 1998*; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/661>;

3. See cass: (1) *The Ministry of Defense and Support for the Armed Forces of the Islamic Republic of Iran v. Cubic Defense Systems, Inc.*, (2) *Krstic v. Princess Cruise Lines*; (Henry Deeb Gabriel, 2012: 511-12)

اصول حقوق قراردادهای اروپا پیش‌بینی شده است؛ اما اسناد مذکور انعکاسی از فلسفهٔ فرانسوی تفسیر قرارداد است که کاملاً با حقوق انگلستان متفاوت است.^۱ با این حال، دیوان عالی بریتانیا اخیراً خاطرنشان کرد که اصول یونیدرو از جمله «کدهای پرکاربرد»^۲ است و این اصول را به‌عنوان «فعالیت‌های مؤثر برای تدوین حقوق قراردادهای در سطح بین‌المللی» به رسمیت شناخت.^۳ به این ترتیب، به‌ویژه در سال‌های اخیر، دیوان عالی^۴ و دادگاه‌های بریتانیا^۵ به اصول یونیدرو همچون منبع ارزشمندی که دربردارندهٔ قواعد مشترک حقوق قراردادهای است، توسل جسته‌اند (Clifford et al., 2019: 128).

در سیستم حقوقی استرالیا به موجب بند ۱ مادهٔ ۳۹ قواعد مرکز داوری تجاری بین‌المللی استرالیا (ACICA)،^۶ دیوان‌های داوری می‌توانند قواعد حقوقی را به‌عنوان قانون حاکم بر قرارداد انتخاب کنند. بر این اساس دیوان‌های داوری در صورت لزوم می‌توانند اصول یونیدرو را به این منظور تعیین کنند (Charrett & Donald, 2019: 20). افزون بر این دادگاه‌ها در این سیستم حقوقی به‌منظور توسعهٔ حقوق عرفی این کشور به اصول یونیدرو استناد کرده‌اند^۷ (Charrett & Donald, 2019: 18; Justice & Paul, 2010: 196).

1. See cass: *Per Lord Hoffmann in Chartbrook Ltd (Respondents) v Persimmon Homes Ltd and others (Appellants) and another (Respondent)*, 2009; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1514>.

2. widely used codes

3. See cass: *Cavendish Square Holding BV (Appellant) v Talal; El Makdessi (Respondent) ParkingEye Ltd (Respondent) v Beavis (Appellant)*, 2013; available at: <https://www.supremecourt.uk/cases/uksc-2013-0280.html>.

4. See cass: (1) *Rock Advertising Limited v MWB Business Exchange Centers Limited*, Supreme Court, 2018; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/2147> & (2) *Kabab-Ji SAL v. Kout Food Group*, Supreme Court, 2021; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/2309>.

5. See cass: (1) *High Court of Justice, Queen's Bench Division*, 2022; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/2263> & (2) *High Court of Justice, Chancery Division*, 2022; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/2362>.

6. Australian Center for International Commercial Arbitration

7. See cass: (1) *Supreme Court of New South Wales - Court of Appeal*, 2010; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/1614>; (2) *Federal Court of Australia*, 2003; available at: <https://www.unilex.info/principles/case/845>; (3) *Manufacturers Mutual Insurance Ltd v The Queensland Government Railways* (1968), 118 CLR 314; see Charrett, Donald, 2019: 20.

۳. سیستم حقوقی ایران

اصول یونیدرو سازش میان دو سیستم حقوق نوشته و کامن‌لاست و مبرهن است که استناد به این اصول در کشورهای تحت پوشش این دو سیستم سهل و آسان است؛ حال این سؤال مطرح می‌شود که آیا می‌توان در سیستم حقوقی ایران که ترکیبی از سیستم حقوق نوشته و اسلام است، خلأهای قانون مدنی را درخصوص قواعد عمومی قراردادها از طریق توسل به اصول یونیدرو تکمیل کرد یا خیر؟

در حقوق ایران نیز مانند سایر کشورهای بررسی‌شده، مقرره‌ای در خصوص امکان استناد به اصول یونیدرو برای تکمیل خلأهای موجود وضع نشده است. اما با در نظر گرفتن اینکه عرف و اصول حقوقی از جمله منابع حقوق به‌شمار می‌رود، امکان‌سنجی استفاده از اصول یونیدرو به‌واسطه دو منبع یادشده، ضروری به‌نظر می‌رسد. بدیهی است در صورت امکان استناد به اصول یونیدرو، مراجع قضایی و داوری فرصتی بهتر برای اجرای عدالت و انصاف خواهند یافت و از سوی دیگر سیستم حقوقی ارتقا خواهد یافت.

۳.۱. اصول یونیدرو؛ وسیله‌ای برای احراز «عرف»

طرفین می‌توانند تعهدات ناشی از قرارداد را در حدود قوانین و مقررات تعیین کنند. در این زمینه تراضی در خصوص ارکان اصلی عقد کافی است و ضرورتی برای بررسی تعهدات جزئی طرفین قرارداد احساس نمی‌شود (کاتوزیان، ۱۳۹۴: ۱۶۱). ماده ۲۲۰ قانون مدنی در این خصوص مقرر کرده است: «عقود نه‌فقط متعاملین را به اجرای آن چیزی که در آن تصریح شده است ملزم می‌نماید، بلکه متعاملین به کلیه نتایجی هم که به موجب عرف و عادت یا به موجب قانون از عقد حاصل می‌شود، ملزم می‌باشند». همچنین ماده ۲۲۵ قانون مدنی بیان کرده است: «متعارف بودن امری در عرف و عادت به‌طوری‌که عقد بدون تصریح هم منصرف به آن باشد، به‌منزله تصریح در عقد است». بنابراین هرگاه توافقی برخلاف امور متعارف حاصل نشده باشد، عرف بر آن قرارداد حاکم خواهد بود (کاتوزیان، ۱۳۹۴: ۱۶۲).

با در نظر گرفتن اینکه طبق مواد ۲۲۰ و ۲۲۵ قانون مدنی محاکم و دیوان‌های داوری می‌توانند در حل‌وفصل دعاوی مدنی به عرف استناد کنند و توجه به این موضوع که اصول یونیدرو در بخش‌های عمده‌ای دربردارنده عرف‌های بازرگانی فراملی است؛ این سؤال مطرح می‌شود که آیا محاکم و دیوان‌های داوری داخلی در حل‌وفصل اختلافات، امکان توسل به اصول یونیدرو را به‌عنوان نمونه‌ای از اصول و قواعد عرفی فراملی و بازرگانی دارا هستند یا خیر؟ به‌نظر می‌رسد در صورتی‌که عرف داخلی با عرف بین‌المللی همپوشانی داشته باشد و در نتیجه خلأ را به‌صورت مشابه و یکسان پر کند، می‌توان از اصول یونیدرو در راستای تکمیل حقوق

داخلی بهره‌مند شد. اهمیت و ضرورت استناد به این اصول از آنجا ناشی می‌شود که در سند مذکور، عرف‌های موردنظر به صورت مدون و در یک قالب حقوقی پیشرفته بیان شده است. برای مثال یکی از مبانی اصل حسن نیت و معامله منصفانه که در ماده ۷-۱ اصول یونیدرو پیش‌بینی شده است، عرف است (دیلمی، ۱۳۹۷: ۱۰۰-۱۰۱). همچنین وظیفه همکاری متعهدله در اجرای قرارداد (ماده ۳-۱-۵ اصول یونیدرو) مبتنی بر عرف است؛ به سخن دیگر، می‌توان گفت هرگاه در اجرای قرارداد از سوی متعهد، همکاری متعهدله بر اساس عرف ضرورت داشته باشد، چنین تکلیفی لازم‌الاجراست (شعاریان، ۱۳۹۰: ۱۱۸-۱۱۹). بنابراین در صورتی که اصول و قواعد حقوقی مندرج در اصول یونیدرو، مانند نمونه‌های مذکور، از عرف بین‌المللی نشأت گرفته باشد و عرف داخلی نیز در رابطه با همین موارد، رویکرد متعارضی نداشته باشد، می‌توان از اصول یونیدرو استفاده کرد. در صورتی که قواعد عرف داخلی و بین‌المللی با یکدیگر انطباق نداشته باشد، امکان استناد به اصول یونیدرو با توسل به مواد ۲۲۰ و ۲۲۵ قانون مدنی در حقوق داخلی منتفی خواهد بود؛ چراکه از طرفی در تعارض عرف‌های داخلی و بین‌المللی، باید عرف داخلی را ملاک تشخیص قرار داد؛ چراکه عرف داخلی به اراده طرفین نزدیک‌تر است. البته شایان ذکر است در قراردادهای بین‌المللی که قوانین ایران حاکم است، می‌توان از اصول یونیدرو که مظهر عرف بازرگانی فراملی است، استفاده کرد. عده‌ای نیز در مقام تأیید این استدلال، اظهار کرده‌اند که مستفاد از ماده ۲۲۰ قانون مدنی، در صورت عدم ارجاع طرفین قرارداد به مقررات نرم [مانند اصول یونیدرو] در قراردادهای بین‌المللی، امکان اجرای مقررات نرم با توسل به منبع عرف وجود دارد (قنوتی و عباسی وفائی، ۱۳۹۶: ۱۴۵-۱۴۶).

۲.۲. اصول یونیدرو؛ منبعی برای شناسایی «اصول حقوقی»

قانونگذار در ماده ۳ قانون آیین دادرسی مدنی، منبع مکمل دیگری برای حل و فصل اختلافات تحت عنوان «اصول حقوقی» معرفی کرده است. سؤال مطرح در این بخش این است که آیا می‌توان با توسل به اصول یونیدرو در پرتو ماده ۳ قانون مذکور، خلأهای قانونی در حقوق ایران را پر کرد یا خیر؟ در اینجا شایسته است رویکرد دکتترین حقوقی و رویه قضایی به صورت جداگانه بررسی شود.

۲.۲.۱. دکتترین حقوقی

اصول حقوقی مندرج در ماده ۳ قانون آیین دادرسی مدنی، در نقش منبع مستقل ذکر شده است؛ در صورت سکوت قانون، این اصول مبنایی برای حل و فصل اختلاف تلقی می‌شوند (نصیران نجف‌آبادی و همکاران، ۱۳۸۹: ۲۹۶). ممکن است تصور شود مراد از اصول حقوقی، اصول کلی حقوقی‌اند

که در رأس سیستم حقوقی قرار گرفته است و اساس و بنیاد این سیستم را تشکیل می‌دهند؛ اما از منظر دکترین، کاربرد اصول حقوقی مذکور در ماده مذکور، بدان معنی محدود نمی‌شود و علاوه بر آن، شامل قواعد حقوقی (کاتوزیان، ۱۳۹۰: ۶۲۵-۶۲۶؛ جعفری تبار، ۱۳۸۳: ۱۹۸؛ عسگرخانی و همکاران، ۱۳۹۷: ۲۴۷) نیز می‌شود.^۱

در تأیید باور مذکور، دو نظریه مشورتی متری از اداره حقوقی قوه قضاییه ارائه شده است. در نظریه شماره ۷/۴۲۸۶ بیان شده است که: «... چون مفاهیم حقوقی مشترک میان همه ملل وجود دارد چنانچه اصول و قواعد حقوقی خارجی مخالف شرع و قوانین جاری نباشد و مابینتی با عرف حاکم بر قضیه نداشته باشد می‌تواند جزء مبانی استدلال دادگاه در صدور حکم باشد...»^۲. علاوه بر آن، در نظریه مشورتی دیگری به شماره ۷/۹۲/۱۴۵۹ چنین مقرر شده است: «نظر به اصل ۱۶۸ قانون اساسی و ماده ۳ قانون آیین دادرسی مدنی، اگرچه «اصول حقوقی» در قانون تعریف نشده، ولی با توجه به سیاق ماده ۳ قانون مرقوم و تعاریفی که در کتاب‌های حقوقی در این مورد به عمل آمده، اصول حقوقی، قواعد کلی و عمومی و الزام‌آوری است که مبنای احکام حقوقی قرار گرفته است؛ بنابراین استناد به اصول حقوقی خارجی که در مبنای ما نیز موجود است، چنانچه مغایر با شرع نیز نباشد از ناحیه دادرس در هنگام انشای رأی در مقام احقاق حق و فصل خصومت بلااشکال است»^۳.

با توجه به اینکه برابر ماده ۳ قانون آیین دادرسی مدنی، استناد به «اصول حقوقی» مشروط به عدم مغایرت با موازین شرعی است، استناد به اصول یونیدرو از این منظر نیز باید مورد توجه قرار گیرد. نظر به اینکه اکثر قریب به اتفاق احکام در حوزه قراردادهای منشأ عرفی داشته و مخالفی با موازین شرعی ندارند، به نظر نمی‌رسد استناد به اصول یونیدرو مغایر با موازین شرعی باشد. بدیهی است در استناد به اصول حقوقی، مرجع رسیدگی (اعم از قاضی یا داور) می‌تواند مغایرت یا عدم مغایرت اصول یونیدرو با موازین شرعی را رأساً احراز کنند، زیرا به حکم، اصل ۱۶۷ قانون اساسی، مراجع یادشده، در استفاده از متون معتبر فقهی نیز به نحو مستقیم دخالت می‌کنند و نیاز به استعلام از مرجعی دیگر ندارند. در این زمینه هنگامی که اصول و قواعد حقوقی

۱. ممکن است تصور شود مواد اصول یونیدرو همگی جزء اصول حقوقی محسوب می‌شود، چراکه در عنوان این سند، واژه Principle استفاده شده است. با وجود این مطالعه دقیق مواد این سند نشان می‌دهد، به رغم اینکه از واژه اصول در سند مذکور استفاده شده، این سند حاوی قواعد حقوقی نیز است که تعداد آنها به مراتب بیشتر است. حتی در ترجمه سند مذکور به زبان آلمانی به جای واژه اصل از واژه Grundregeln به معنی قاعده استفاده کرده‌اند (Vogenauer & Kleinheisterkamp, op. cit.: 345) همچنین در تأیید بند اول، مقدمه اصول یونیدرو مقرر کرده است: «در این اصول، قواعد عمومی برای قراردادهای تجاری بین‌المللی مطرح می‌شود».

۲. مورخ ۱۳۹۰/۱۰/۰۳. ر.ک: مجموعه قوانین و مقررات آیین دادرسی مدنی، ۱۳۹۴: ۴۶.

۳. مورخ ۱۳۹۲/۰۸/۰۶. ر.ک: مجموعه تنقیح شده قوانین و مقررات حقوقی کاربردی، ۱۳۹۶: ۱۸.

مندرج در اصول یونیدرو با موازین شرعی متعارض باشد، امکان استناد به اصول یونیدرو فراهم نیست. برای مثال توسل به اصول یونیدرو در مقررات مربوط به سودی که ربا تلقی می‌شود یا مطالبه عدم‌النفع که به تشخیص شورای نگهبان مغایر با موازین شرعی تلقی شده است، میسر نیست. البته شایان ذکر است که بیشتر موضوعات مطروحه در اصول یونیدرو همانند قابل پیش‌بینی بودن خسارت، تقلیل خسارت، نقض اساسی قرارداد، نقض قابل پیش‌بینی، اجرای پیش از موعد تعهدات و ... با موازین شرعی موجود در حقوق ایران سازگار است یا حداقل با موازین شرعی مغایر نیست.

باید توجه داشت که استفاده از اصول یونیدرو در عین حال منوط به عدم مغایرت آن با قواعد آمره حقوق داخلی است و در غیر این صورت، امکان استناد به اصول یونیدرو منتفی خواهد بود.

۳.۲.۲. رویه قضایی و داوری

دادگاه‌های ایران در مقام رسیدگی به اختلافات قراردادی، تا به امروز به‌ندرت به اصول یونیدرو استناد کرده‌اند. برای اولین بار در رأی صادره از شعبه ۱۲ دادگاه عمومی حقوقی تهران^۱، به اصول یونیدرو استناد شده است. دادرسی شعبه مذکور در مقام حل‌وفصل دعوی اظهار کرده است: «... تنظیم‌کننده قرارداد، متعهد است آن را به شکلی تنظیم کند که در مرحله اجرا، با ابهام و تردیدی حاصل نشود و باید در این رابطه از عبارات و الفاظ صریح استفاده کند. در نتیجه در صورتی که قرارداد مبهم باشد، به زیان تنظیم‌کننده آن از یک سو و به نفع متعهد از سوی دیگر تفسیر می‌شود. این قاعده که مبتنی بر بنای عقلاست، در ماده ۶-۴ اصول یونیدرو نیز بدین گونه تصریح شده است که از نظر این دادگاه، یکی از اصول کلی حقوقی تفسیر قراردادهای داخلی و بین‌المللی است: اگر شروطی از قرارداد که توسط یک طرف ارائه شده‌اند، واضح نباشد، تفسیر آن شروط علیه طرف مزبور مرجح خواهد بود...»؛ با این حال، شعبه ۱۳ دادگاه تجدیدنظر تهران در مقام رسیدگی مجدد مقرر داشته است که «...دادگاه بدوی در خصوص دعوی مطروحه نفیاً یا اثباتاً اظهارنظر نماید و وارد ماهیت دعوی گردد. لذا دادگاه اعتراض را منطبق بر بندهای (ج) و (ه) ماده ۳۴۸ قانون آئین دادرسی مدنی دانسته [است] ...».

۱. پرونده کلاسه ۹۴۰۹۹۸۰۲۲۷۲۰۰۲۴۴ شعبه ۱۲ دادگاه عمومی حقوقی مجتمع قضایی شهید بهشتی تهران؛ تصمیم نهایی شماره ۹۴۰۹۹۷۰۲۲۷۲۰۰۶۳۴ مورخ ۱۳۹۴/۰۸/۰۶. ر.ک: پیری، ۱۳۹۵: ۲۸-۳۶.

2. Article 4-6 of UNIDROIT principles: "If contract terms supplied by one party are unclear, an interpretation against that party is preferred"

در مقام تجدیدنظرخواهی از رأی یادشده، شعبه ۱۳ دادگاه تجدیدنظر استان تهران، دادنامه یادشده را نقض و به شعبه صادرکننده رأی اعاده کرده که شعبه مرجوع‌الیه (به تصدی قاضی جانشین) نسبت به اصدار رأی بدون استناد به اصول یونیدرو اقدام کرده است.^۱

رأی دادگاه تجدیدنظر در این خصوص قابل انتقاد است؛ چراکه شعبه ۱۲ دادگاه عمومی حقوقی تهران، دعوا را با توسل به قانون مدنی، اصل عدم و اصل برائت حل و فصل کرده است و از اصول یونیدرو به عنوان منبع مکمل حقوق قراردادهای (نه منبع اصلی) استفاده کرده است (Rahimi Dizgovin, 2018(A): 6). افزون بر این ماده ۳ قانون آئین دادرسی مدنی، امکان استناد به اصول یونیدرو را رد نمی‌کند، زیرا تا زمانی که مفاد این سند با موازین شرعی مغایرت نداشته باشد، می‌تواند به عنوان اصول کلی حقوقی استفاده شود (Rahimi Dizgovin, 2018(A)).

بنابراین، استناد به اصول یونیدرو، به خودی خود، ناقض موازین شرعی نیست.^۲ افزون بر این، شعبه هفتم دادگاه عمومی حقوقی شهرستان گرگان^۳ بر لزوم رعایت اصل حسن نیت و مقابله با حيله و سوءاستفاده از حق تأکید کرده و با استناد به اصول یونیدرو و سایر اسناد فراملی چنین حکم داده است: «... در اسناد بین‌المللی نیز رویه یکسانی در مقابله با حيله و سوءاستفاده از حق اتخاذ گردیده که در این میان می‌توان به ماده ۷ کنوانسیون بیع بین‌المللی کالا (CISG) و مواد ۱-۷، ۴-۸، ۲-۱-۵ و ۳-۴-۵ از اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی نسخه ۲۰۱۰ (UNIDROIT Principles) و مواد ۱-۱۰۲، ۱-۲۰۱ و ۳-۲۰۲ از اصول حقوق قراردادهای اروپا (PECL) نام برد که جملگی رعایت حسن نیت را در روابط طرفین و تفسیر مواد این اسناد لازم‌الاتباع دانسته‌اند...».

با این حال، مشکل رایج در سیستم قضایی ایران آن است که قضات به‌طور معمول تصمیمات خود را در ارزیابی ادعا، مستند به متن صریح مقررات می‌کنند (محمدی، ۱۳۹۳: ۳۴-۳۷). برخی اظهار کرده‌اند که یکی از دلایل محتمل برای مخالفت دادگاه تجدیدنظر، نگرانی‌های دادگاه‌ها در مورد نهادینه شدن استناد به اصول یونیدرو است؛ به نظر ایشان، دادگاه تجدیدنظر مذکور، استناد به این سند را به عنوان تهدیدی برای شرع در درازمدت در نظر می‌گیرد، زیرا اگر استناد به اصول یونیدرو در سیستم قضایی ایران نهادینه شود، ممکن است دادگاه‌ها به جای استناد به منابع فقهی، به اصول یونیدرو استناد کنند (Rahimi Dizgovin, 2018(B): 229). در پاسخ به

۱. پرونده کلاسه ۹۴۰۹۹۸۰۲۲۷۲۰۰۳۴۴ شعبه ۱۲ دادگاه عمومی حقوقی مجتمع قضایی شهید بهشتی تهران؛ تصمیم نهایی شماره ۹۵۰۹۹۷۰۲۲۷۲۰۰۳۲۲ مورخ ۱۳۹۵/۰۳/۳۰. ر.ک: پیری، ۱۳۹۵: ۳۵.

۲. اگرچه برخی از مفاد اصول یونیدرو مانند مقررات مربوط به سود مستقیماً با اصول شرعی متعارض است؛ در بیشتر موارد، مفاد سند مذکور با موازین شرعی مغایرتی ندارد.

۳. پرونده کلاسه ۹۹۰۹۹۸۰۰۵۷۶۰۰۱۰۹ شعبه ۷ دادگاه عمومی حقوقی شهرستان گرگان؛ تصمیم نهایی شماره ۹۹۰۹۹۷۰۰۵۷۶۰۰۴۰۰ مورخ ۱۳۹۹/۰۵/۰۶؛ دادرس صادرکننده رأی: عیسی رجبی.

استدلال یادشده، می‌توان افزود که آن دسته از اصول و قواعد حقوقی مندرج در اصول یونیدرو می‌تواند به‌عنوان منبع موردنظر قانونگذار در ماده ۳ قانون آیین دادرسی مدنی استفاده شود که مابینتی با شرع نداشته باشد و همین قید کفایت می‌کند تا محاکم در استناد به اصول حقوقی موردنظر، عدم مخالفت آنها با موازین شرعی را احراز کند.

برخلاف رویه قضایی، دیوان‌های داور در مقام حل‌وفصل اختلاف تا حدی به اصول یونیدرو توسل کرده‌اند؛ برای نمونه در رأی صادره از مرکز داورى اتاق ایران^۱، اظهار شده است: «... عرف بین‌المللی و اصول حقوق تجارت بین‌الملل که در پاره‌ای از قواعد و مقررات و قواعد مدون بین‌المللی نیز منعکس شده است، به مرجع حل‌وفصل اختلاف این اجازه را می‌دهد چنانچه مبلغ توافق شده را بیش از اندازه و غیرمتناسب با خسارت وارده تشخیص دهد، به تعدیل قرارداد و تقلیل مبلغ توافق شده اقدام نماید... از جمله ماده ۱۳-۴-۷ اصول قراردادهای بازرگانی بین‌المللی ... به مرجع حل‌وفصل اختلاف اجازه می‌دهد در صورتی که با لحاظ اوضاع و احوال و میزان زیان واردشده، مبلغ تعیین شده را بیش از اندازه تشخیص دهد، آن را تقلیل دهد...». در یکی دیگر از آرای صادره از مرجع مذکور^۲، به عقیده دیوان داورى، ضمن رعایت اراده طرفین در خصوص تعیین وجه التزام، باید عرف و عادت تجاری نیز در نظر گرفته شود و حدود اجازه و اختیار طرفین در تعیین میزان خسارت با توجه به عرف سنجیده شود. در این زمینه دیوان داورى به ماده مذکور از اصول یونیدرو به‌عنوان عرف بین‌المللی رجوع کرده و وجه التزام را تعدیل کرده است.

همچنین دیوان داورى در رأی صادره از مرکز داورى اتاق ایران به شماره ۳۶/د/۹۵/۷۷/۵۱۹ مورخ ۱۳۹۸/۰۲/۳۰^۳ خلأ موجود در حقوق ایران را با استفاده از اصول یونیدرو تکمیل و مقرر کرده است: «... هرچند در نظام حقوقی ایران چنین قاعده تفسیری [قاعده تفسیر علیه تدوین‌کننده]^۴ صراحتاً وجود ندارد؛ اما باید توجه داشت که قاعده تفسیری مورد اشاره هم در ماده ۴-۶ اصول قراردادهای بازرگانی بین‌المللی به‌صراحت آمده است... [همچنین] با توجه به رواج این قاعده تفسیری شاید بتوان ادعا کرد که قاعده مذکور به موجب ماده سه قانون آیین دادرسی مدنی ما در قالب اصول حقوقی و یکی از منابع تکمیلی حقوق ایران قابل استناد باشد...».

۱. رأی صادره از مرکز داورى اتاق ایران به شماره ۳۶/د/۸۷/۱۵/۲۰۶؛ داور: مرتضی شهبازی‌نیا. رک: کاکاوند، ۱۳۸۹: ۱۵۲-۱۵۳.

۲. رأی صادره از مرکز داورى اتاق ایران به شماره ۳۶/د/۵۷۴ مورخ ۱۳۹۸/۱۰/۲۸؛ هیأت داوران: ربیعا اسکینی (سرداور)، اویس رضوانیان (داور اختصاصی خواهان) و مسعود ارونقی (داور اختصاصی خوانده). رک: (مجبی، ۱۴۰۱، ۲۲۱-۲۲۲).

۳. هیأت داوران: محمدعلی بهمنی (سرداور)، لیا جنیدی (داور اختصاصی خواهان) و محمدجعفر قنبری جهرمی (داور اختصاصی خوانده). رک: (مجبی، ۱۴۰۱، ۳۲۰).

نتیجه

تحولات حقوق قراردادهای و به دنبال آن عدم توسعه و به‌روزرسانی نظام حقوق قراردادهای ایران، این بخش را با خلأهای متعدد و جدی مواجه ساخته است. اصول یونیدرو مجموعه‌ای جامع و نظام‌مند از اصول و قواعد حقوقی معتبر در زمینه حقوق قراردادهاست که به تنظیم روابط حقوقی میان طرفین قرارداد کمک می‌کند. این اصول، بازتاب عرف‌های پذیرفته‌شده و مسلم در میان تجار است و نقش مهمی در ایجاد هماهنگی و انسجام در قراردادهای تجاری ایفا می‌کند. از آنجا که «اصول حقوقی» و «عرف» به‌عنوان یکی از منابع حقوقی شناخته می‌شود، بهره‌گیری از اصول یونیدرو می‌تواند در تنظیم، تفسیر و اجرای قراردادهای و همچنین برای پر کردن خلأهای موجود در قراردادهای و قوانین داخلی کشورها مفید واقع شود.

مطالعه تطبیقی در سیستم‌های حقوق نوشته و کاملاً به‌وضوح نشان می‌دهد که اصول یونیدرو به‌عنوان منبعی معتبر و مؤثر، نقش بسیار مهمی در تفسیر و تکمیل حقوق قراردادهای ایفا می‌کند؛ به دیگر سخن، استفاده از این سند بین‌المللی که حاصل سازش میان دو سیستم مذکور است، در سیستم‌های حقوقی مختلف به‌عنوان نمادی از عرف‌ها، رویه‌های بازرگانی و اصول کلی حقوقی، به‌ویژه در تفسیر و تکمیل خلأهای حقوق قراردادهای، مورد پذیرش قرار گرفته است. علاوه بر موارد مذکور، در برخی کشورها نظیر اسپانیا، فرانسه و چین، اصول یونیدرو به اندازه‌ای حائز اهمیت است که تعدادی از قوانین کشورهای یادشده، بر مبنای این اصول بازبینی و اصلاح شده است.

زمان آن رسیده است که رویکرد روشن و بدون ابهام اصول یونیدرو که در حقیقت انعکاسی از اصول و قواعد مستحکم حقوق ملی کشورهاست، خلأهای نظام حقوق قراردادهای ایران را تکمیل کند؛ خلأها با توسل به اصول یونیدرو از یک سو رویه قضایی را از تشتت آرا و تردید برون می‌آورد و از سوی دیگر آثار حقوقی موضوعات مختلف را برای طرفین رابطه حقوقی پیش‌بینی‌پذیر می‌سازد. مواد ۲۲۰ و ۲۲۵ قانون مدنی به‌صراحت اذعان دارند که عرف و عادت می‌توانند به‌عنوان منابع مکمل نظام حقوق قراردادهای ایران نقش‌آفرینی کنند و امکان توسل به اصول یونیدرو را فراهم سازند؛ در این زمینه هنگامی که عرف داخلی و بین‌المللی همپوشانی داشته باشد، می‌توان از اصول یونیدرو به‌عنوان نمادی از عرف بهره‌مند شد؛ اما باید خاطرنشان کرد که هنگام تعارض عرف داخلی با عرف بین‌المللی، توسل به این سند بین‌المللی منتفی خواهد بود. در فرض تعارض نیز، اولویت با عرف‌های داخلی است، چراکه این عرف‌ها به اراده طرفین قرارداد نزدیک‌ترند و می‌توانند به‌طور مؤثرتری نیازهای عملی آنها را پاسخ دهند. علاوه بر موضوع مورد اشاره، ماده ۳ قانون آیین دادرسی مدنی امکان توسل به اصول حقوقی را فراهم ساخته است و تعبیر شایسته اداره حقوقی قوه قضاییه از مفاهیم حقوقی مشترک میان ملل

به عنوان نماد اصول حقوقی گره گشای توسل به اصول یونیدرو در حقوق ایران است. به بیان دیگر، اصول یونیدرو می تواند به مثابه اصول حقوقی در چارچوب ماده ۳ قانون مذکور، در حقوق ایران استفاده شود. البته شایان ذکر است توسل به اصول یونیدرو از طریق عرف و اصول حقوقی در ایران مشروط به عدم مغایرت با موازین شرعی و قواعد آمره خواهد بود.

بیانیه نبود تعارض منافع

نویسندگان اعلام می کنند که تعارض منافع وجود ندارد و تمام مسائل اخلاق در پژوهش را شامل پرهیز ازدزدی ادبی، انتشار و یا ارسال بیش از یک بار مقاله، تکرار پژوهش دیگران، داده سازی یا جعل داده ها، منبع سازی و جعل منابع، رضایت ناآگاهانه سوژه یا پژوهش شونده، سوء رفتار و غیره، به طور کامل رعایت کرده اند.

قدردانی

نویسندگان این مقاله، ضمن ارج نهادن به جایگاه علمی فصلنامه وزین مطالعات حقوق خصوصی، از تلاش های بی وقفه و اندیشه ورزانه اعضای محترم هیأت تحریریه و عوامل اجرایی آن صمیمانه سپاسگزاری می کنند. این نشریه، با ایفای نقشی مؤثر در ارزیابی و انتشار دانش حقوقی روزآمد، بستر مهمی برای ارتقای عرصه علمی در حوزه حقوق خصوصی در ایران فراهم ساخته و نقش آفرینی آن در پیشبرد پژوهش های حقوقی، شایسته تقدیر است.

منابع

- انصاری، علی؛ مبین، حجت (۱۳۸۹). قواعد فراملی در داوری تجاری بین المللی و جایگاه آن در حقوق ایران. فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، (۳)، ۵۶-۳۷. در: https://jlq.ut.ac.ir/article_29506.html (۱۰ آبان ۱۴۰۲)
- پیری، فرهاد (۱۳۹۵). حقوق تجارت بین الملل در رویه قضایی ایران. تهران: جاودانه.
- جعفری تبار، حسن (۱۳۸۳). مبانی فلسفی تفسیر حقوقی. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- دیلمی، احمد (۱۳۹۷). ماهیت و مبنای قاعده حسن نیت و راه های اثبات آن. فصلنامه پژوهش های تطبیقی حقوق اسلام و غرب، ش ۳، ۹۱-۱۱۸. در: https://csi.w.qom.ac.ir/article_1351.html (۱۰ آبان ۱۴۰۲)
- شعاریان، ابراهیم (۱۳۹۰). تعهد همکاری متعهدله در اجرای قرارداد. مجله حقوق خصوصی، (۱)، ۱۰۹-۱۳۸. در: https://jolt.ut.ac.ir/article_30133.html (۱۰ آبان ۱۴۰۲)
- عسگرخانی، ابومحمد؛ مرجانه، فیاض بخش؛ میرعباسی، سید باقر (۱۳۹۷). نقش «اصول حقوقی» در رفع اجمال و سکوت حقوق ایران (در پرتو ماده ۳ آیین دادرسی مدنی ۱۳۷۹). مطالعات فقه و حقوق اسلامی، (۱۹)، ۲۶۳-۲۸۲. در:

۱۰). <https://ensani.ir/file/download/article/1552461617-9580-19-11.pdf>

آبان ۱۴۰۲

قنوتی، جلیل؛ عباسی وفائی، مهدی (۱۳۹۶). بررسی جایگاه حقوقی مقررات نرم تجاری بین‌المللی. پژوهش‌های حقوق تطبیقی، (۱)، ۱۳۱-۱۴۸. در: [https://clr.modares.ac.ir/article-](https://clr.modares.ac.ir/article-20-3864-fa.pdf)

20-3864-fa.pdf، (۱۰ آبان ۱۴۰۲)

کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۰). فلسفه حقوق. ج ۲، تهران: شرکت سهامی انتشار.

کاتوزیان، ناصر (۱۳۹۴). دوره مقدماتی حقوق مدنی، اعمال حقوقی (قرارداد-ایقاع). تهران: شرکت سهامی انتشار.

کاکاوند، محمد (۱۳۸۹). گزیده آرای دایره مرکز دایره اتاق ایران (۱۳۸۷-۱۳۸۳). ج ۱، تهران: شهر دانش.

نصیران نجف‌آبادی، داود؛ جغتائی عباس؛ عباسیان، رضا، (۱۳۸۹). قلمرو اجرایی اصول حقوقی و رابطه آن‌ها با منابع معتبر اسلامی و فتاوی. مطالعات حقوق تطبیقی معاصر (نشریه فقه و حقوق اسلامی سابق)، (۱۸)، ۲۷۳-۳۰۳. در: https://law.tabrizu.ac.ir/article_9678.html

۱۰). https://law.tabrizu.ac.ir/article_9678.html

آبان ۱۴۰۲

نیکبخت، حمیدرضا؛ پیری، فرهاد، (۱۳۹۱). اعمال اصول قراردادهای تجاری بین‌المللی توسط دیوان دایره به‌عنوان قانون حاکم بر دعوی. مجله حقوقی بین‌المللی (نشریه مرکز امور حقوقی بین‌المللی ریاست جمهوری)، (۴۶)، ۳۵-۵۸. در:

https://www.cilamag.ir/article_16560.html، (۱۰ آبان ۱۴۰۲)

مجموعه قوانین و مقررات آیین دادرسی مدنی (۱۳۹۴). ج ۱، تهران: معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات.

مجموعه تنقیح‌شده قوانین و مقررات حقوقی کاربردی (۱۳۹۶). ج ۵، تهران: مرکز مطبوعات و انتشارات قوه قضائیه.

محبی، محسن (۱۴۰۱). گزیده آرای دایره مرکز دایره اتاق ایران (۱۳۹۶-۱۳۹۸)، ج ۴، تهران: شهر دانش.

محمدی، محمدرضا (۱۳۹۳). نقدی بر شیوه استدلال دادگاه‌ها در آرای حقوقی. فصلنامه رأی: مطالعات آرای قضایی، (۳)، ۱۷-۴۰. در: https://www.raayjournal.ir/article_23949.html

(۱۰ آبان ۱۴۰۲)

References

- A. Garro, J. A. Moreno Rodríguez (eds.), (2020). *Use of the UNIDROIT Principles to Interpret and Supplement Domestic Contract Law*, Springer.
- Ansari, A. & Mobayen, H. (2010). Lex mercatoria in international commercial arbitration and the role of which in Iran legal system. *Private Law Studies Quarterly*, 40 (3), 37-56. [in Persian]

- Asgarkhani, A., Fayazbakhsh, M. & Mirabbasi, S. B. (2019). *The effects of "legal principles" in resolving the silence of Iranian law (according to Article 3 of the Civil Procedure Act of 2000)*. Journal of Studies in Islamic law & jurisprudence, 10 (19), 263-282. [in Persian]
- Bernstein, L. (2015). Custom in the courts. *Northwest Univ Law Rev*, (1), 63-114.
- Blaurock, U. (1993). *Übernationales Recht des Internationalen Handels. Zeitschrift für europäisches Privatrecht*, 247-267.
- Bonell, MJ., (2005). *An International Restatement of Contract Law: The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts*. New York: Transnational Pub Inc.
- Botond Zoltán Petres, (2020). Behind every mask... is another mask – structural considerations on trade usages in international commercial law – dissolving some confusions, *Juridical Tribune*, (2), 289-307.
- Brödermann, Eckart, (2018). *UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts: An Article-by-Article Commentary*, Netherlands: Kluwer Law International.
- Canellas, M. (2008). The Influence of the UNIDROIT Principles on the Proposal of the Reform of the Spanish Commercial Code. *Série des publications de l'Institut Suisse de Droit Comparé*, (56), 1-16.
- Charrett, D. (2019). *Perspectives in Practice of the UNIDROIT Principles 2016 in Australia*, International Bar Association.
- Clifford, P., Roos, H., Price., R. & Cowan, P. (2019). *Perspectives in Practice of the UNIDROIT Principles 2016 in United Kingdom (England and Wales)*, International Bar Association.
- Collection of Laws and Regulations of Civil Procedure*, Vol. 1. (2015). Tehran, Deputy for Compilation, Revision and Publication of Laws and Regulations. [in Persian]
- Deumier, P. (2021). *Les Principes Unidroit comme cadre de référence pour l'interprétation uniforme des droits nationaux: Rapport national Droit français*, springer.
- Deylami, A. (2018). The Nature and Basis of the Good Faith Rule and Ways of Proving It. *Comparative Studies on Islamic and Western Law*, 5 (3), 91-118. [in Persian]
- Doria, C., Llevat, A., & Mateo Sixto, Á. (2019). *Perspectives in Practice of the UNIDROIT Principles 2016 in Spain*. International Bar Association.
- Erler, K., & Schmidt-Kessel, M. (2021). *The Use of the UPICC in Order to Interpret or Supplement German Contract Law*, springer.
- Finazzi Agrò, E. (2011). *The Impact of the UNIDROIT Principles in International Dispute Resolution in Figures*, Unif. L. Rev, 719-733.
- Galizzi, P., Martinetti, C., & Rojas Elgueta, G. (2019). *Perspectives in Practice of the UNIDROIT Principles 2016 in Italy*, International Bar Association.

- Gao, G., & Zheng, R. (2019). *Perspectives in Practice of the UNIDROIT Principles 2016 in China*, International Bar Association.
- Ghanavati, J., & Abbas Vafaea, M. (2017). A Study on Legal Status of International Commercial Soft Law. *Comparative Law Research*, 21 (1), 131-148. [in Persian]
- Goldman, B. (1983). *Berthold, Lex Mercatoria*. Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer.
- Hoffmann B. (1984). *Lex mercatoria vor internationalen Schiedsgerichten*. IPrax.
- Han, S. (2015). The UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts and the Development of the Chinese Contract Law. *Global Law Review*.
- Jafari Tabar, H. (2004). *Philosophical Foundations of Legal Interpretation*. Tehran: Sahami Publications. [in Persian]
- Justice, P. (2010). The UNIDROIT Principles: An Australian Perspective. *Australian International Law Journal*, 193-196.
- Kakavand, M. (2010). *Selected Arbitral Awards of Arbitration Center of Iran Chamber*, Vol. 1 (2004-2008). Tehran: Shahre Danseh Publication. [in Persian]
- Katouzian, N. (2011). *Philosophy of Law*, Vol. 2. Tehran: Sahami Publications. [in Persian]
- Katouzian, N. (2015). *Elementary Courses of Civil Law, Juristic Acts (Contract & Unilateral Acts)*. Tehran, Sahami Publication. [in Persian]
- Lando, Ole, (1985). *The Lex Mercatoria in International Commercial Arbitration*, International and Comparative Law Quarterly, Vol. 34, No. 4.
- Langen E, (1969). *Vom Internationalis Privatrecht zum Transnationalen Recht*.
- Lew, Julian D.M. (1978). *Applicable Law in International Commercial Arbitration: A Study in Commercial Arbitration Awards*, Dobbs Ferry, New York: Oceana Publications.
- Luke K. Cooperrider (1961). *Llewellyn: The Common Law Tradition-Deciding Appeals*, MICH. L. REV.
- Meyer, O. (2017). *The UNIDROIT Principles as a means to interpret or supplement domestic law*, Uniform Law Rev.
- Mohammadi, M. R. (2014). Criticism of the Courts' Argumentative Style in Legal Opinions. *Quarterly Journal of Judgment: Judicial Opinion Studies*, 3 (8), 17-40. [in Persian]
- Mohebi, M. (2022). *Selected Arbitral Awards of the Arbitration Center of the Iranian Chamber of Commerce (2017-2019)*, Vol. 4. Tehran, Shahr Danesh Pub. [in Persian]
- Michaels, R. (2021). *The UNIDROIT Principles as Reference for the Interpretation of US Law*, Springer.

- Nassiran, D., Jghatayee, A. & Abbassian, R. (2019). The Executive Territory of Legal Principles and their Relationship with Islamic Reliable Sources and Fatwa. *Contemporary comparative Legal Studies*, 10 (18), 273-303. [in Persian]
- Nikbakht, H. R. & Piri, F. (2012). Application of the Principles of International Commercial Contracts (PICC) by Arbitral Tribunal as the Governing Law of the Dispute. *International Law R.*, 29 (46), 35-58. [in Persian]
- Oser, D. (2008). *The Unidroit Principles of International Commercial Contracts: a governing law?*, Martinus Nijhoff Publishers.
- Piri, J. (2017). *International Trade Law in Iranian Judicial Practice*. Tehran: Javdaneh press. [in Persian]
- Qiao, L. (2022). The PICC in Chinese Courts. *Uniform Law Review*.
- Rahimi Dizgovin, Farshad, (A), (2018). Approaching the UNIDROIT Principles with Antagonism: The Case of Iranian Courts. *Uniform Law Review*, (23).
- Rahimi Dizgovin, F. (2018(B)). Enforcement of International Treaties by the Domestic Courts of Iran. *Virginia Journal of International Law*.
- Revised Collection of Applied Legal Laws and Regulations*, Vol. 5. (2017). Tehran: Judiciary Press and Publications Center. [in Persian]
- Rietlewski, K. (2007). *Die Lex mercatoria in der schiedsrichterlichen Praxis*, SchiedsVZ.
- Shoarian, E. (2011). The Duty of Obligee to Cooperate in Contract Performance. *Private Law Journal*, 8 (1), 109-138. [in Persian]
- Silva Romero, E., & Polkinghorne, M. (2019). *Perspectives in Practice of the UNIDROIT Principles 2016 in France*. International Bar Association.
- Veneziano, A. (2010). *UNIDROIT Principles and CISG: Change of Circumstances and Duty to Renegotiate according to the Belgian Supreme Court*, Unif. L. Rev.
- Veneziano, A., & Finazzi-Agrò, E. (2021). *Italian National Report on the Use of the UPICC in Order to Interpret or Supplement National Contract Law*, springer.
- Vogenauer, S., & Kleinheisterkamp, J. (eds), (2018). *Commentary on the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts (PICC)*, USA: Oxford University Press.
- Wichard, J. (1996). *Die Anwendung der UNIDROIT-Prinzipien für internationale Handelsverträge durch Schiedsgerichte und staatliche Gerichte*.
- Yuqing, Z., & Danhan, H. (2000). *The New Contract Law in the People's Republic of China and the UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts: A Brief Comparison*, Unif L Rev.